

זבל מואמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת שמות תשפ"ה שנה י | גליון מס' 565

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

עגנית אמן בשמחה – כמדדתו של אהרן הכהן

כאשר בחר הקדוש ברוך הוא במשה רבנו כנביאו ושליח אותו להוציא את ישראל ממצרים ולתת להם את התורה, היה משה רבנו מהסס בדבר כי חשש שמא יקפיד על כך אהרן, אחיו הגדול, כשיראה את אחיו הצעיר עולה לגדלה. הניח הקדוש ברוך הוא את דעתו ואמר לו (שמות ד יד): "הלא אהרן אחיך... הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבבו".

כמה מפלאה היא העדות שהעיד הקדוש ברוך הוא על אהרן! אשרי ילוד אשה הזוכה שיקבע כך שבחו בתורת השם מפי הגבורה! אהרן, בלבו הטהור, לא די שלא הקפיד על עליותו של משה לגדלה, אלא אדרבה, שמח בגדלתו של אחיו הצעיר!

תורתנו הקדושה היא נצחית, וכל הנכתב בה, יש בו משום הוראה ולמוד לדורות עולם. מתאור שמחת אהרן בגדלת משה עלינו ללמד הנהגה לדורות, וכוונתי להנהיגה מעשית יום-יומית שנתן ללמד ממדותיו של אהרן.

במה דברים אמורים? כאשר אנו רואים אדם המברך ברכה ואנו נגשים אליו ומשלימים במאור פנים את ברכתו בעגנית אמן, הרי אנו מכירים במעלתו, מביעים בפניו עד כמה הברכה שהוא מוציא מפיו חשובה וראויה להתעטף בכתר עגנית אמן. כן! כשאנו נגשים לענות אמן אחר ברכת חברנו, יש בכך פסוק גם במעלת המברך ולא רק במעלת הברכה.

כך, במעשה כה פשוט וקל של עגנית אמן, אנו זוכים ללכת בדרכיו של אהרן הכהן. כפי ששמחה מלאה את לבו כששמע על מעלת משה אחיו, כך בעת שאנו רואים יהודי אחר עומד לברך - עלינו להכיר במעלתו, ומתוך כך להצטרף אליו בעגנית אמן מתוך עין טובה ושמחת הלב.

אפשר כי לכך מרמז הפסוק שאנו אומרים בתפלה מדי בקר: "התהללו בשם קדשו ישמח לב מבקשי ה'" (תהלים קה ג). מבקשי ה' שמחים בלבם כאשר הם שומעים את מי שמברך ומהלל את שם קדשו של ה'. יתברך, והם נגשים לענות אמן מתוך שמחת הלב. כך נוהגים הם פאהרן הכהן שנאמר בו "וראך ושמח בלבבו". ואכן מצאתי רמז המלמד כי פסוק זה מכונן לעוני אמן, מכך שראשי התבות של הכתוב "ישמח לב מבקשי ה'" הם בגימטריה תשעים, כמספר האמנים שראוי לכל יהודי לענות מדי יום, כפי שלמדנו הפוסקים.

תהא דמותו של אהרן ומדותיו המפלאות לנגד עינינו תמיד, נזכה לשמח בשמחתם ובהצלחתם של אחרים, נצטרף לברכותיהם ונשלימן בעגנית אמן מתוך עין טובה ושמחת הלב, בברכות השחר ובכל הברכות, ובזכות כך ינהגו עמנו מן השמים במדה טובה כפולה ומקפלת, אמן, כן יהי רצון.

בקריאת "וראך ושמח בלבבו!"

218 218 מכאן

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

געגועים לארץ ישראל

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו" (א א)

מפני מה נאמר "הבאים" בלשון הוה? הלא התורה נתנה זמן רב לאחר ירידת בני ישראל למצרים?

באר האדמו"ר רבי יהושע מפעלזא:

בדרך כלל, לאחר שאדם עובר להתגורר במקום חדש, אמן הש הוא בתקופה הראשונה געגועים למקום מגוריו הקודם ומשתוקק לשוב אליו, אולם ככל שעובר הזמן הוא מתרגל ומתאקלם במקומו החדש, ומתקיים בו מאמר חכמים (סוטה מח א): "חן מקום על יושביו". חשש יעקב שמא יתאקלמו בניו במצרים ושוב לא ישתוקקו לעזבה ולשוב לארץ אבותיהם, לפיכך התפלל שיהיו תמיד בבחינת "הבאים", כאלו זה עתה באו - שלא יהיה חן המקום עליהם, ותמיד ישתוקקו לשוב ולעלות לארץ אבותיהם.

תפלה זו אף נרמזה בכתוב הפותח את הפסרת פרשתנו: "הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל" (ישעיה כז ו); בזכות שהשריש "יעקב" בצאצאיו שיהיו תמיד בבחינת "הבאים", וכך גרם שתבער בהם תמיד התשוקה לשוב ולעלות אל ארץ אבותיהם, יציץ ופרח ישראל - זכו ישראל לפרח ולהגאל ממצרים (נפלאות חדשות).

סגלתה של

הזכרת זכות אבות

"כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדר" (ד"ג טו)

דרש רבי יצחק מוולוז'ין:

פסוק זה רמז אל יסוד חשבו שלמדנו חכמים בתפלה (ברכות לב א): "לעולם יסדר אדם שבחו

של מקום ואחר כך יתפלל". פרוש: אדם הבא לשטח את בקשתו לפני הקדוש ברוך הוא, יזכיר תחלה את שבחו של מקום על החסדים שעשה עם שלשת האבות, כפי שאנו פותחים את תפלת העמידה בברכת אבות שבה מזכרים חסדי המקום עם אבותינו.

וכך נדרש הפתוב: "כה תאמר אל בני ישראל..." - שבכל עת שיעמדו לפני בתפלה, יזכירו תחלה את שמי על אבותיהם, ויאמרו: "אלקי אברהם, אלקי יצחק ואלקי יעקב", כי "זה שמי לעלם", והוא תנאי ל"זה זכרי לדר" כדאמר שבכל דור ודור, החפץ שיזכר שמי עליו ואקבל בקשתו, יקדים להזכיר תחלה את שמי על האבות.

מדוע הזכרת החסד שעשה הקדוש ברוך הוא עם האבות מועילה לקבלת הבקשה? זאת מבאר רבי יצחק על פי משל:

איש עני ושבוע יסורים החליט שאינו יכול לסבל עוד. בגחישות פנה אל העירה הסמוכה, שם התגורר גביר גדול ונדע אשר ממנו, כך קנה, תצמח שועתו. לאחר שנקש על הדלת המהדרת הכנס אל חדרו של העשיר, ומיד החל לתנות את סאת צרותיו ויסוריו הקשים. אלא שעם סיום דבריו בבקשה שיועיל העשיר להעניק לו מידו הרחבה סכום הגון, שיוכל לחלץ אותו לצמיתות ממצוקתו, הגיב העשיר בפליאה: "ומדוע שאעשה זאת? מדוע שאתן לה צדקה מרבה עשרת מונים מכפי שאני רגיל ומסגל להעניק לאחרים? וכי קרוב משפחתי אתה? או שמא נמנה אתה עם שורת ידי הקרובים?!"

אלו היה פותח האמלל את בקשתו באמרו: "אדוני הקר ורם המעלה, הלא הכל מכירים אותך כטוב ומיטיב, ואף עם אבי ועם זקני רגיל היית לעשות טובות עד אני תכלית", נקל לשער שיהיה זוכה ליחס שונה לחלוטין (פה קדוש).

ותעצור המגפה

חצות, התלווה צמד האנשים אל הרב ויחד עשו את דרכם אל תוף היער החשוף. שם גלו את היהודי ישוב על הארץ בין סבך השיחים כשהוא אומר תקון חצות בבכיות נוראות ובדמעות שליש עד אשר נמס לבם מחמת בכי.

אולם דבר פלא אחד עורר בהם את תמהונם: קול נוסף, בלתי מזהה, הצטרף אל קינותיו של היהודי ואמר אותו יחד עמו. קול שמעו, אך את דמותו לא ראו...

משסים היהודי לומר את התקון, נגש אליו הרב וחשף את עצמו בפניו. היהודי נבהל מאד לאחר שהתגלה, והרב פנה אליו ושאלו: "של מי הקול האומר יחד עמך את תקון החצות?"

היהודי נסה להתחמק, אך הרב הורה לו: "גורני עליך מתקף היותי מרא דאתרא שתגיד לי את האמת!"

בשמעו את גזרת הרב, פתח היהודי ואמר: "מנהגי זה כבר להתאבל פראוי על חרבן בית המקדש, ונענו לי מן השמים, ובכל לילה ירמיהו הנביא בא אל היער לומר עמי את תקון החצות..."

שאלו הרב: "מפיו שזכית בדבר גדול שפוא, מדוע אינך מתפלל לבטל מעלינו את הגזרה הנוראה המשתוללת בעיר?"

אמר לו הלה: "אכן, הרב צודק, מחר אשאל את הנביא ירמיהו מה עלי לעשות."

למחרת בא היהודי אל הרב ואמר לו: "ירמיהו הנביא גלה באזני כי ארבעים שנה קדם חרבן הבית, היה זה צריך להחרב. אך מפיו שהיהודים הקפידו שלא לדבר דברים בטלים בבתי הכנסת, בית המקדש נותר לעמד על תלו במשך ארבעים שנה נוספות ולא נחרב!"

אולם לאחר שהחלו המתפללים לדבר דברים בטלים, חרב בית המקדש - וכל הצרות הבאות עלינו בדרךנו אינן אלא משום שמדברים דברים בטלים במהלך התפלה בבתי הכנסת!"

כנס הרב את כל בני העיר בבית הכנסת ונשא דברים על קדשת בית הכנסת ועל דיגי מורא וכבוד החמורים שנאמרו בו. הוא ספר להם על המעשה המבהיל ששמע מן היהודי המסתורי ועל הדברים שאמר לו הנביא ירמיהו. לבסוף חתם את דבריו ואמר כי מן הדברים הוא למד שאהי הסבה למגפה שפשטה בעירתם.

שמעו בני העיר את הדברים, געו כלם בכי והתעוררו לתשובה מעמק הלב על הזלזול בקדשת בית הכנסת. הקהל פלו קבל על עצמו שלא לשוחח דברים בטלים בבית הכנסת, במיוחד כאשר הם מעטרים בתפלו.

מיד לאחר מכן נעצרה המגפה, ויהי לפלא.

ברכת דוד' פרשת תרומה

שאולי יביא לעצירת המגפה, שהרי יהודים מאמינים אנו - וכל שקורה, אין זה אלא מפני שעלינו לפשפש במעשינו ולשוב בתשובה, וכפי שפסק הרמב"ם בהלכות תעניות (פרק א, הלכה ב-א): "בזמן שתבוא צרה... ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להו. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם ארע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים".

באוסטרהא התגורר אדם מסתורי, אשר נהג שלא לפקד את בית הכנסת בשעת התפלה. שנים מבני העירה החליטו לעקב אחריו, לבדק כיצד יתכן שיהודי ירא שמים נפקד מזמני התפלות. הם החלו להתחקות אחר צעדיו, אך לא מצאו מאומה.

המגפה הוסיפה להשתולל בעירה, ושני האנשים לא אמרו נואש. אולי מעשיו של אותו יהודי מוזר הם אלה שהמיטו עליהם את הצרה הזו?

גמרו אמר להמשיך ולבדק את מעשי האיש ולתהות על קנצו. הם קבעו ביניהם להגיע אל ביתו לאחר רדת החשכה, אולי בליה ימצאו דבר מה שיסביר את פשר התנהגותו.

עמדו שני האנשים והתחבאו מאחורי עץ הסמוך לביתו של אותו יהודי. שקט שרר בין בתי העירה. הכל היו ספונים בבתיהם, ורק השנים צמודים היו אל העץ כשהם משקיפים ממנו לעבר הבית הקטן, שמה ימצאו את הפתרון לתעלומה.

בשעת חצות, עת העמיק הלילה והרוח הקרירה הרעיזה את לב השנים, קם אותו יהודי ממתנו ויצא את הבית כששני העוקבים צועדים אחריו בלחש למען

בית הכנסת של המהרש"א בעיר אוסטרהא שבאוקראינה

לא יתפסו בדרכם.

לפליאתם הרבה הלך אותו יהודי ונכנס אל תוף מעבה היער אשר בפאתי העירה. היה זה יער אפל וחשוף שאיש לא העז להכנס אליו בגפו ביום, ובדאי שלא בחצות הלילה. שני היהודים סקרו את דמותו המתרחקת של היהודי המסתורי בעת שגעלם במעבה היער. להפנס אחריו כבר לא העזו...

חזרו השנים אל רב העירה וספרו לו את אשר ראו. אמר להם: "אבוא עמכם מחר בלילה, לתור אחרי היהודי. נראה שסוד אוסף את מעשיו".

בליל המחרת, כאשר שוב הגיעה שעת

מוקמי הדעת של ירושלים היה רבי ישעיהו חשין, תלמיד חכם מבהק וצדיק נשגב, שעוד זכה לצקת מים בצעירותו על ידיו של השרף מבריסק, מהר"ל דיסקין. רבי ישעיה היה נוהג לספר את הספור הבא לכל חתן בר מצוה אשר היה עולה אליו להתברך ולקבל את הדרכתו, לקראת קבלתו על תורה ומצוות:

ביום אחד מר ונמהר קרה הדבר. מגפה נוראית התפשטה בעירה אוסטרהא, מגפה שהחלה עד מהרה להפיל חללים רבים בקרב בני העירה. גברים, נשים, זקנים וטף חלו במחלה הקשה ונפטרו לאחר זמן קצר, באין תרופה שתביא מזור ומרפא.

תושבי העירה התהלכו בוכים ומבהלים,

בשמעו את גזרת הרב, פתח היהודי ואמר: "מנהגי זה כבר להתאבל פראוי על חרבן בית המקדש, ונענו לי מן השמים, ובכל לילה ירמיהו הנביא בא אל היער לומר עמי את תקון החצות..."

מפחדים עד מות שמה ידבקו גם הם או בני משפחותיהם במגפה הנוראה. רופאים הוחשו מן הערים הסמוכות, חלקם חששו להופיע, ואלו האחרים טענו שאין מה לעשות, מגפה היא מגפה. לא כל מגפה נתנת לעצירה.

רב העיר ובית דינו גזרו על תענית ויום תפלה שבו יתכנסו בני העירה הבריאים בבית הכנסת, יעתירו ויבקשו בעבור החולים ויתחננו בפני יושב מרומים שיסיר מעליהם את הגזרה הקשה.

הרב הוסיף ובקש שכל היודע על דבר אשר אינו כשורה בין בני הקהלה, יבוא ויודיע על כך בבית הדין למען יכלו לתקנו, דבר

שמיירה והגנה בעת צרה

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו" (א א)

רמז נפלא טמון בפסוק זה, על סגלתה של עגית אמן כשמיירה והגנה בכל עת צרה וצוקה:

האותיות השניות במלים "ואלה שמות בני" הן 'אמן'. מכאן שההקפדה על עגית אמן מגנה על "ישראל הבאים מצרימה" - על כל איש ישראל הבא חלילה אל שעת מצר וצרה (ראה 'בן לאשר').

אמן במתינות - סגלה לאריכות ימים!

"ותבאנה אל רעואל אביהן ויאמר מדוע מהרתן בא היום" (ב יח)

במסכת ברכות (מז א) קובעים חכמים כי חיי האדם תלויים בעגית אמן במתינות, וכך אמרו: "כל המאריך באמן מאריכים לו ימיו וישנותיו", ולעומת זאת: "העונה אמן קצרה - יתקצרו ימיו" (עגישו של העונה אמן קצרה אינו מופיע בגמרא שלפנינו, אולם הראשונים גרסו כן בגמרא, וראה טור או"ח קכד).

"המאריך באמן" הוא מי שעונה אמן במתינות כראוי, כשעור אמירת התבות "א-ל מלך נאמן". ובלבד שלא יענה אמן ארפה מדי, כי כשמאריך יותר מדי הרי הוא מוציא את תבת אמן משמעותה, וכפי שפסק הש"ת ערוך (או"ח קכד ח): "ולא יענה אמן קצרה אלא ארפה קצת כדי שיוכל לומר: א-ל מלך נאמן, ולא יאריך בה יותר מדאי, לפי שאין קריאת התבה גשמעת כשמאריך יותר מדאי".

ש' גדול העונה אמן יותר מן המברך". לכאורה, הלא המברך הוא המשבח והמוודה ואלו העונה אמן רק מסכים לדבריו. מדוע אם כן אמרו חכמים שגדולה מעלת העונה אמן על המברך?

אלא שבעוד המברך אינו מזכיר בברכתו אלא שם אדנות בלבד, העונה אחריו אמן מאחד ומזכיר בעגיתו את שמות הוי"ה ואדנות יחד, ולפיכך גדול הוא מן המברך

והנה, על אודות סוד עגית אמן וסוד שמות הקדש הפלולים בה מתבטא המקובל האלקי רבי אהרן הזקן מקרדינא, בעל ספר 'קרינים', בבוטויים מפליגים, ואלו דבריו בספרו 'אגרת הטעמים' (מנטובה שמ"ב, דף יב ע"ב): "כי כל שמות הקדושים כלם כאחד פלולים בלולים סגלים וסתרים מכסים כמוסים בתבת אמן... ועליה אומר הכתוב (ישעיהו כו ב): 'ויבא גוי צדיק שמר אמונים', רצה לומר כמו שומר האוצר שהוא לפני ולפנים בחדרי חדרים, כך התבה הזאת הטהורה והקדושה מקורה יקרה מפנינים... אם כן ראה גם ראה אתה בן אדם כמה רמזים, רזים וסודות מיסודות על אדני פז... ואיזהו מקומו של אמן? קדש קדשים".

בסדור הקדום 'סדר נהורא השלם' (ריש פט"ו בהגיה) הובא בשם הקדמונים שאכן בשעת עגית אמן יש לכוון לצרוף שמות הוי"ה ואדנות שהם בגימטריה אמן. ומוסיף שענין זה נרמז בכתוב שאנו אומרים כל בקר ב"הודו" (דה"א טו לו): "ויאמרו כל העם אמן והלל לה" - על כל העם להקפיד על עגית אמן. ומה יכוננו בה? "ההלל לה", כלומר לצרף שם אדנות שהוא בגימטריה 'הלל', 'לה' - לשם הוי"ה, אשר צרופים יחד הוא בגימטריה אמן.

ה'משנה ברורה' (שם לו) מפרש שחסרונה של אמן הנענית במהירות הוא הגלזול במצוה שהעונה מביע בעניה כזו, כביכול היא לו כמשא כבד שיש למהר ולהפטר ממנו.

חובת עגית אמן ארפה מרמזת בכתוב שלפנינו: "מהרתן בא היום" - סופי תבות אמן. נעשה הכתוב פתמה עלינו: מדוע מהרתם לענות אמן, ובכך נכשלתם בעגית אמן קצרה ואבדתם את זכותו ושכרו של העונה אמן ארפה!? (תורה מסיני).

בעגית אמן מאחדים את שני שמות הקדש

"כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדר" (ג טו)

על הכתוב: "זה שמי לעלם" דרשו חכמים (פסחים נ א), שיש לקרא את המלה "לעלם" הכתובה בכתב חסר ללא ו', כאלו נכתבה "לעלם", מלשון העלמה. כלומר שיש להעלים את השם המיוחד - שם הוי"ה, ולא לקראו כפי שהוא נכתב בתורה, אלא "זה זכרי לדר" - יש להזכירו כאלו נכתב בשם א-ד-ג-י.

הזהר הק' מבאר כי שמות אלו הן סוד שגב מעלתה של עגית אמן, כי אמן היא בגימטריה צ"א. בגימטריה של השם המיוחד כפי שהוא נכתב [הוי"ה] וכפי שהוא נקרא [א.ד.ג.י.], אשר יחד מצטרפים אף הם למגן צ"א.

על פי זאת פרש הרוקח (הל' סעודה סי' של) את דברי הברייתא (ברכות נג א) האומרת

"זה שמי לעלם וזה זכרי לדר"

"כי כל שמות הקדושים כלם כאחד פלולים בלולים סגלים וסתרים מכסים כמוסים בתבת אמן... ועליה אומר הכתוב (ישעיהו כו ב): 'ויבא גוי צדיק שמר אמונים', רצה לומר כמו שומר האוצר שהוא לפני ולפנים בחדרי חדרים, כך התבה הזאת הטהורה והקדושה מקורה יקרה מפנינים... אם כן ראה גם ראה אתה בן אדם כמה רמזים, רזים וסודות מיסודות על אדני פז... ואיזהו מקומו של אמן? קדש קדשים".

דברי המקובל האלקי רבי אהרן הזקן מקרדינא בעל ספר 'קרינים', 'אגרת הטעמים' (מנטובה שמב, דף יב ע"ב).

מצטרפים למתפכה

יהודי יקר, הקפד גם אתה על מקומה של אמן בסדר יומך, שיהיה "קדש קדשים"! התחל את יומך בשמיעת ברכות השחר מפיי המתפללים!

להצטרפות אל מזכי הרבים המשכימים קום לענות אמן אחר המתפללים בבית הכנסת, נא מלא את הטפס במכשיר 'נדריים פלוס' ואנו נצר עמך קשר אי"ה לשליחת חמרים.

ברכות השחר פתלכה

בקול בכונה בחברותא

הַקְּשֶׁר בֵּין מִיתַת פְּרַעָה לְזַעֲקַת יִשְׂרָאֵל

"וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבָדָה" (ב כג)
מִפְּנֵי מָה זָעְקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא לְאַחַר מִיתַת פְּרַעָה?

פֶּרֶשׁ הַרְמֵב"ו: כָּל יָמֵי שְׁלוֹטוֹנוֹ שֶׁל פְּרַעָה צָפוּ יִשְׂרָאֵל לְמוֹתוֹ מִתּוֹךְ תְּקוּהַ שִׁיקוּם תַּחֲתָיו מֶלֶךְ חָדָשׁ אֲשֶׁר יִבְטַל אֶת גְּזֵרוֹת קוֹדְמוֹ. אֲךָ מִשְׁמַת פְּרַעָה, נֹכַחוּ יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת כִּי הַמֶּלֶךְ הַחָדָשׁ רָשָׁע וְאֶזְכְּרִי אִף יוֹתֵר מִקּוֹדְמוֹ, וּמִתּוֹךְ כֶּן גֵּאֲנָחוּ וְנוֹאֲשׁוּ כִּי חֲשַׁבוּ שֶׁאֲבָדָה תְּקוּמָתָם.

בְּעַל הַתְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהֻגוֹת מוֹסִיף עַל דְּרָךְ הַרְמֵב"ו, כִּי אֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ שֶׁהַזְעָקָה אֲשֶׁר בְּקִיעָה מְלַבֵּם בְּעַקְבוֹת רְשָׁעוֹתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַחָדָשׁ לֹא הִיָּתָה זְעָקָה שֶׁל יְאוֹשׁ, כִּי אִם שֶׁל תְּפִלָּה. כִּי כֵן, מִשְׁרָאוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ הַחָדָשׁ מַכְבִּיד אֶת עַלּוֹ, נֹכַחוּ לְרֵאוֹת כִּי הַסִּבָּה לְשַׁעֲבֹדָם אֵינָה אֶלָּא גְזֵרַת שְׁמַיִם, וְאֵל לָהֶם לְתִלּוֹת

הַמְּלָכִים. מִתּוֹךְ כֶּן נִפְתְּחוּ שְׁעָרֵי שְׁמַיִם וְהִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתָם ('עֲקֻזַת יִצְחָק' שֶׁעַד לַד).

עַל פִּי זֶה בָּאֵר הָאֲמֵרֵי שְׁמַאי אֶת הַנְּאֻמָּה בְּתַפְלַת 'אַנָּא בְּכַח': "שׁוֹעֲתָנוּ קָבַל וְשָׁמַע צִעֲקָתָנוּ יוֹדַע תְּעַלּוֹמוֹת". גַּם כֹּאֲשֶׁר כָּלְפִי חוּץ אֵין נִכְרַת הַסִּבָּה הָאֲמִתִּית לְצִעֲקָה, כְּמוֹ בְּמוֹת פְּרַעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שֶׁנִּרְאָה הִיָּה כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּתְּפִים עִם הַמִּצְרַיִם בְּבִכּוּתָם, גַּם אַז יוֹדַע תְּעַלּוֹמוֹת הַבְּחִין בַּסִּבָּה הָאֲמִתִּית לְצִעֲקָתָם וְקָבַל אֶת תְּפִלָּתָם.

בְּאִפְסוֹ נוֹסֵף בָּאֵר הַפְּנִיָּם יְפוֹת: כִּשֶׁם שֶׁחֻלָּה - לְעֵתִים מִצְבּוֹ קִשָּׁה כָּל כֶּן עַד שְׂאִינוּ יִכּוֹל אִף לְהִרְגִישׁ אֶת כְּאִבוֹ, כֶּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ נִתְּנִים בְּעַמְקַת הַשְּׁעִבּוּד נִסְתָּם לְבָם עַד שֶׁכָּבַר לֹא הִרְגִישׁוּ בְּצַעַר הַנוֹרָא שֶׁהַמִּצְרַיִם מִצְרִים לָהֶם. אוֹלַם כֹּאֲשֶׁר הִשׁוּר הַמְּמַנֶּה עַל מִצְרַיִם בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים הַיּוֹרֵד מִגְּדֻלָּתוֹ, כִּפִּי שֶׁדָּרְשׁוּ בְּזֵהָר הַק' (שְׁמוֹת יט א) מִן הַכְּתוּב: "וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם", נִפְתְּחוּ שְׁעָרֵי הַגְּאֻלָּה בְּפָנֵיהֶם וְשַׁעֲבֹדָם הוֹקֵל בְּמַעַט. מִתּוֹךְ כֶּן יְכוּלִים הָיוּ לְחוֹשׁ בְּצַרְתָּם וְלִהְיוֹת לְיִשׁוּעָתָם.

יְהִי בְּהַחְלַפַת הַמֶּלֶךְ כִּי אִם בִּישׁוּעַת ה'. מִתּוֹךְ כֶּן תָּלוּ בִּיתֵר שְׂאֵת יְהִיבָם בְּתַפְלָה, עַד שֶׁעֲלָתָה שׁוֹעֲתָם לְפָנֵי הָאֱלֹקִים.

מִכָּאֵן יֵשׁ לְלַמֵּד לְדוֹרוֹת, חוֹתֵם בְּעַל תְּשׁוּבוֹת וְהַנְּהֻגוֹת, כִּי בְּכָל עַת צָרָה אֵל לָנוּ לְקוּזוֹת לְשַׁפּוֹר הַמִּצְבָּ בְּהַתְּחַלְפוֹת הַשְּׁלֵטוֹן, אֶלָּא תְּמִיד יֵשׁ לְזַעֵק וְלִהְיוֹת לְקוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיחוּס וִירַחֵם ('טַעַם וְדַעַת').

הַצְּרֹר הַמּוֹר' פֶּרֶשׁ שׁוֹעֲתָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה לְמַעֲשֵׂה קוֹדֵם מִיתַת פְּרַעָה, וּבַעֲבוּר שְׁנֵי שְׁמִיעָה זְעֻקָתָם נִעֲנַשׁ פְּרַעָה וּמָת. וְכֶן מִתְּפָרֵשׁ הַכְּתוּב: "וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם" - הַסִּבָּה שֶׁמֶלֶךְ מִצְרַיִם נִעֲנַשׁ וּמָת הִיא מַחֲמַת: "וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹקִים".

עוֹד בָּאֵר רַבִּי יִצְחָק עֲרַאמָה בְּעַל הַעֲקֻזַת יִצְחָק: בְּמוֹת פְּרַעָה הִתְקַבְּצוּ כָּל הַמִּצְרַיִם לְהַסְפִּידוֹ כְּנֶהֱגוּ וְאִף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חִיבוּ לְהַסְפִּידוֹ וְלִבְכוּתוֹ כִּפִּי שְׂרָאוֹי לְעַבְדִּים לְנֶהֱגוּ בְּמוֹת אֲדוֹנָם. בְּשַׁעָה זֹאת נִצְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַהַזְדַּמְנוּת כְּדִי לְהִתְאַסֵּף יַחַד עִם נְשִׁיהֶם וְטַפָּם וּלְכַוֵּן זְעֻקָתָם כְּתַפְלָה לְמֶלֶךְ מַלְכֵי

שְׁעָרֵי גֵן עֵדֶן

עֵנִית אֲמוֹן בְּמִשְׁנַת בְּעַל הַהוֹלָא

בְּעַל הַסְּמִיכַת חַכְמִים' ב"ד בְּטַבַּת תַּע"ט

צִיּוּנוֹ שֶׁל בְּעַל הַסְּמִיכַת חַכְמִים' בַּאִיסְטַנְבוּל

רַבִּי נִפְתָּלִי כ"ץ נוֹלַד בְּסִבְיּוֹת שְׁנַת ת"י לְאֲבִיו רַבִּי יִצְחָק הַכֹּהֵן. עוֹד בְּהִיוֹתוֹ יַעַר נִכְרוּ בוֹ גְּדֻלוֹתוֹ וְכִשְׁרוֹנוֹתָיו, וּבִיָּמֵי עֲלוּמֵיו יָצָא שְׁמוֹ לְתִהְלָה בְּכָל אַרְצוֹת אֲשֶׁכְנָז.

בְּעוֹדוֹ יַעַר צַעִיר נַחֲטָף וְנִלְקַח בְּשָׂבִי עַל יְדֵי הַטְּטָרִים הַפְּרָאִיִּים וְיָקָ בְּנָס נִצַּל וְשָׁב לְבֵית הוֹרָיו, כִּפִּי שְׁכַתְּבַת בְּשִׁיר שֶׁהִדְפִּיס בְּסִפְרוֹ 'סְמִיכַת חַכְמִים': נִפְתַּת תַּטְפְּנָה פִּי וְשִׁפְתֵי, שִׁיר שִׁבַּח לְאֵל פְּדָה אוֹתִי, מִשְׁבִּי הַקְּשָׁה מִצְרוּתִי, קְרָאתִי וְעִנִּי בְּצַר לִי, יִלְלַת הִגָּא נְהִי וְשִׁבְרִים, בְּקוֹל שֶׁאֲגִיתִי מִשְׁבִּי הַקְּדָרִים. בְּשִׁבְרוֹן לֵב וּבְרַסוֹק אֲבָרִים".

בְּשְׁנַת תמ"ז עָלָה רַבִּי נִפְתָּלִי עַל כֶּסֶף הַרְבָּנוֹת בְּמַחֲזוֹ אוֹסְטְרָאָה וְהַגְּלִילוֹת בְּעַקְבוֹת פְּטִירַת חוֹתְנוֹ הַרְב, וְהוּא צַעִיר לַיָּמִים, בֵּן ל"ז שָׁנָה בְּלִבְד. בְּשְׁנַת תנ"א נִתְקַבַּל לְאֵב בֵּית הַדִּין וְרַב הַעִיר פּוֹזְנָא, בַּה כְּהֵן בְּרַבְּנַת חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה. בְּשְׁנַת תס"ו נִתְקַבַּל רַבִּי נִפְתָּלִי לְרַב וְאֲב"ד בְּפּוֹרְתְּפּוֹרְט, בַּה כְּהֵן כְּחֲמֵשׁ שָׁנִים עַד הָאָסוֹן הַנּוֹרָא שֶׁאַרְעָה לוֹ וְלַעִיר כָּלָה, כֹּאֲשֶׁר אֵשׁ שִׁצְאָה מִבֵּיתוֹ הַתְּפִשְׁטָה וְשִׁרְפָה יוֹתֵר מִחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּתִים, וְבָהֶם אֶת כָּל רְחוּבֵי הַיְּהוּדִים עַל בְּתֵי הַכְּנִסְיּוֹת שָׁבוּ.

לְאַחַר הַשְּׂרִפָּה נֶאֱלַץ רַבִּי נִפְתָּלִי לְצַאֵת אֶת פּוֹרְתְּפּוֹרְט לְפָרָגָא, וּמִשָּׁם לְבִרְעֶסְלוֹ. הוּא נֶעַ וְנָד מַעִיר לַעִיר עַד שֶׁהַחֲלִיט לְעֵלוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. הוּא עָשָׂה אֶת דְּרָכּוֹ לְאִרְץ יִשְׂרָאֵל דְּרָךְ אִיסְטַנְבוּל בַּה תַּעֲלֵב מִסְפַּר חֲדָשִׁים וְבַה חָלָה וְהִסְתַּלַּק בְּמַעֲמַד נוֹרָא הוֹד, עָלָיו סֵפֶר נִפְלְאוֹת, בְּכ"ד בְּטַבַּת תַּע"ט.

הַעוֹנָה אֲמוֹן בְּכּוֹנֵה נִקְרָא קְדוֹשִׁי!

סֵפֶר הַצְּוָאָה שְׁכַתְּבַת רַבִּי נִפְתָּלִי כֶּן בְּעַל 'סְמִיכַת חַכְמִים' הַדְּפִס בְּעִשְׂרוֹת מִהַדְּרוֹת. בְּחֻלְק שָׁבוּ הוּא פּוֹנֵה לְבָנָיו וּמוֹרָה לָהֶם אֲרָחוֹת חַיִּים, מוֹנֵה רַבִּי נִפְתָּלִי בְּשֵׁם הָאֵר"ו "הַק' עֲשָׂרִים וְאַחַד דְּבָרִים הַמְּקַדְּשִׁים אֶת הָאָדָם, שְׁכַאֲשֶׁר הָאָדָם נִזְהָר בָּהֶם הוּא מְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת וְ"הַתְּקַדְּשֶׁתָם וְהִיִּיתָם קְדוֹשִׁים" (וַיִּקְרָא כ"א, ז). בֵּין הַדְּבָרִים הַמְּקַדְּשִׁים מוֹנֵה רַבִּי נִפְתָּלִי אֶת עֵנִית אֲמוֹן בְּכּוֹנֵה, וְאֵלוֹ דְּבָרָיו (אוֹת כ"א שֵׁם):

"כְּכּוֹנֵה אֲמוֹן פְּרוֹשׁוֹ שֶׁעִנְיָה אֲמוֹן בְּכָל כְּחוֹ מַמָּשׁ, כִּי הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכּוֹנֵה כְּדַקְיָא לֵן בְּתַפְלוֹת רֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַפְּפוֹרִים שְׁמַתָּר לְהַתְּפַלֵּל בְּקוֹל רֵם כְּדִי לְעוֹרֵר הַכּוֹנֵה... וַיְכוּן בְּעֵינֵיהֶם: 'א-ל מֶלֶךְ נֶאֱמָן' (רֵאשׁ שְׁבַת קִיט ב)... 'א-ל' הוּא חֲסֵד שְׁנֶאֱמַר (תְּהִלִּים נג א): 'חֲסֵד א-ל כָּל הַיּוֹם'. מֶלֶךְ' הוּא דִין, שְׁנֶאֱמַר (מִשְׁלֵי טו י): 'מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֲרָץ'... 'נֶאֱמָן' הוּא רַחֲמִים... כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ 'אֵנִי ה' נֶאֱמָן לְשֵׁלֶם שְׂכָר טוֹב וְכֵן 'אֵנִי ה' נֶאֱמָן לְפָרַעַ (רֵאשׁ רִש"י שְׁמוֹת ו ב). גַּם יְכוּן: שֵׁם הוֹי"ה אֲדוֹנָת, מְשַׁלֵּב בְּגִימַטְרִיָּה אֲמוֹן.

וּבְעִשְׂוֹתָו כָּל אֵלָה קְדוֹשׁ יִקְרָא, דְּכַתִּיב (וַיִּקְרָא כ ז): 'וְהִתְקַדְּשֶׁתָם וְהִיִּיתָם קְדוֹשִׁים כִּי אֵנִי ה' אֱלֹקִים', וְדָרְשִׁינוּ (בְּרַכּוֹת נג ב): 'וְהִתְקַדְּשֶׁתָם... אֵנִי ה' א-ל הַיְהִיבָם זֹאת בְּרַכָּה [בְּרַכַּת הַמּוֹזָן], וְאִם הַמְּבָרָךְ נִקְרָא קְדוֹשׁ - קָל וְחֹמֶר הַעוֹנֵה אֲמוֹן שְׁנֶאֱמַר קְדוֹשׁ כִּי 'גְּדוֹל הַעוֹנֵה אֲמוֹן

יּוֹתֵר מִהַמְּבָרָךְ" (בְּרַכּוֹת שֵׁם). "גְּדוֹל הַעוֹנָה" - גַּם לְגַבִּי בְּרַכַּת הָאוֹרָה

בְּמִסְכַּת בְּרַכּוֹת (נ"ה א) אוֹמֵר רַב יְהוּדָה שְׁמִי שְׁמִכְבְּדִים אוֹתוֹ לְבָרָךְ בְּרַכַּת הַמּוֹזָן עַל הַכּוֹס וְהוּא מְסַרְב לְבָרָךְ, יָמִיו מִתְּקַצְרִים. זֹאת לְפִי שֶׁהַמּוֹזָן מְבָרָךְ אִף אֶת בְּעַל הַבֵּית, וּבִסְרוּבוֹ לְזַמֵּן נִמְנַע אִף מִלְּבָרָךְ אֶת בְּעַל הַבֵּית, וּמוֹנַע מִעֲצֹמוֹ אֶת בְּרַכַּת "וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ" (בְּרַאשִׁית יב ג), שְׁנֶאֱמָרָה עַל הַמְּבָרָךְ אֶת אֲבָרְכָה אוֹ אֶת זָרְעוֹ.

בְּעַל הַסְּמִיכַת חַכְמִים' מַחְדָּשׁ שֶׁלְדַעַת רַבִּי יוֹסִי הַסּוֹבֵר שֶׁ"גְּדוֹל הַעוֹנָה יּוֹתֵר מִן הַמְּבָרָךְ", הַמְּסַרְב לְזַמֵּן עַל הַכּוֹס אִף מִקְּפִיד לְעֵנוֹת אֲמוֹן עַל בְּרַכַּת הַמּוֹזָן אֵינוֹ מְקַצֵּר יָמָיו, אֶלָּא אֲדַרְבֵּה, כֹּאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֲמוֹן אַחַר בְּרַכַּת בְּעַל הַבֵּית שֶׁמְבָרָךְ הַמּוֹזָן תִּתְקַיֵּם בּוֹ בְּרַכַּת "וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ" בִּיתֵר שְׂאֵת מִן הַמְּבָרָךְ, לְפִי שֶׁהַכָּלָל שֶׁל "גְּדוֹל הַעוֹנָה" נֶאֱמַר אִף עַל הַעוֹנָה אֲמוֹן אַחַר בְּרַכַּת הָאוֹרָה, וְלִכְךָ הַבְּרַכָּה הַמְּבַטַּחַת לוֹ מִכַּת "וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ", אִף הִיא גְּדוֹלָה יּוֹתֵר.

לְפִיכֶן הָאֲרִיךְ רַבִּי יוֹסִי וְאֲמַר "גְּדוֹל הַעוֹנָה יּוֹתֵר מִן הַמְּבָרָךְ", וְלִכְאוֹרָה דִּי הִיָּה שִׁיאֲמַר "גְּדוֹל הַעוֹנָה אֲמוֹן מִן הַמְּבָרָךְ", וּמְדוּעַ הוֹסִיף וְאֲמַר "יּוֹתֵר"? אֶלָּא שְׁבָא לְלַמֵּד כִּי אִף הַעוֹנָה אֲמוֹן עַל בְּרַכַּת הָאוֹרָה מְבַטַּח לוֹ שִׁיתְבָּרָךְ יּוֹתֵר מִן הַמְּבָרָךְ (קְדוּשָׁה וּבְרַכָּה' בְּרַכּוֹת נג ב).